

ЗМІНИ ОБСЯГУ ВАЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

БОГДАНОВИЧ О.А., ЗДОБУВАЧ,*

*ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливою умовою підвищення ефективності сільського господарства є вдосконалення галузевої структури. Основним фактором, який впливає на її формування, є спеціалізація – ефективна форма організації, яка є наслідком поділу праці та виражається в зосередженні виробництва певних видів продукції на окремих територіях і підприємствах. Найважливішими показниками роботи аграрного підприємства як результату процесу матеріального виробництва є обсяг виробленої продукції та сума матеріально-грошових витрат, пов'язаних з цим [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язанню проблем удосконалення виробничої структури та спеціалізації агроформувань присвячені роботи А.П. Азізова, В.Я. Амбросова [1], В.Г. Андрійчука, І.Ф. Баланюка, О.А. Біттера, В.В. Зіновчука, П.К. Канінського [3, 4], М.Й. Маліка, В.М. Нелепа, П.Т. Саблука, В.І. Ткачука, Д.В. Шияна, В.В. Юрчишина та ін. Однак формування оптимально збалансованої структури виробництва в аграрних підприємствах на рівні досліджуваного регіону з урахуванням його особливостей потребує поглибленого вивчення.

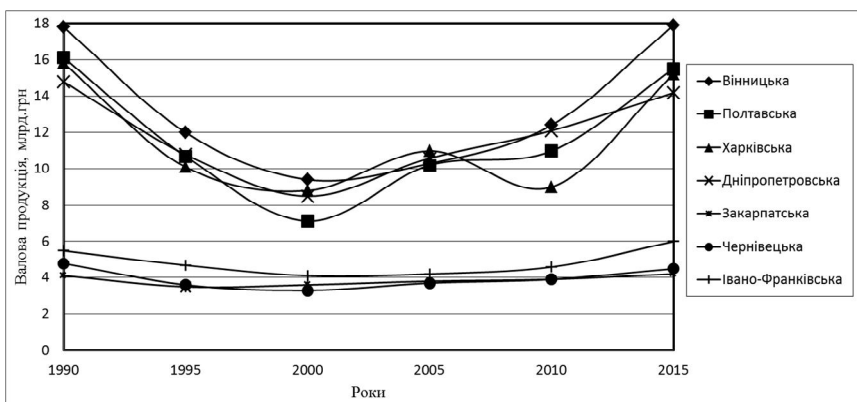
Формулювання цілей статті. Метою роботи є аналіз тенденцій зміни обсягу валової продукції сільського господарства регіонів України як в цілому, так і в різних типах господарств за період 1990-2015 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи динаміку зміни обсягу валової продукції сільського господарства слід відмітити аналогічний характер цих змін в усіх областях України (рис. 1): падіння обсягів виробництва з 1990 року до 2000 року і

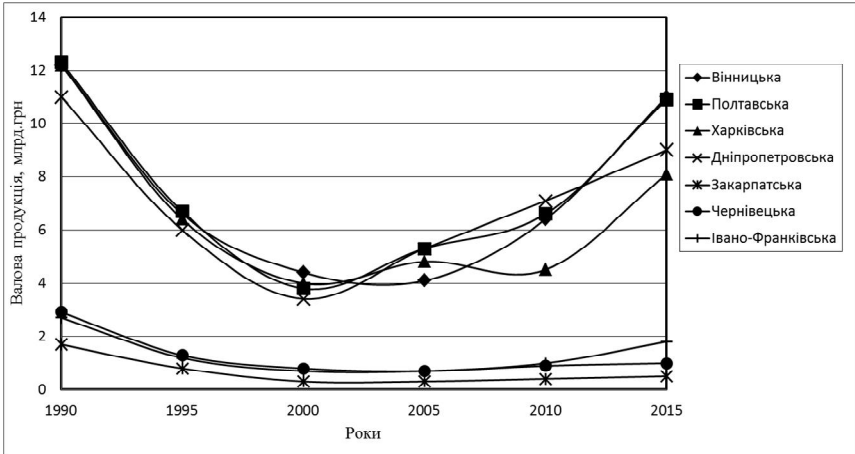
* Науковий керівник – Шиян Д.В., д.е.н., професор

збільшення обсягів в період з 2000 року до 2015 року, причому і падіння і збільшення були інтенсивнішими (до двократного) для областей з традиційно розвиненим сільськогосподарським виробництвом центрального регіону (Вінницька, Полтавська, Харківська і Дніпропетровська) і порівняно незначні зміни для областей з порівняно слабкішим сільськогосподарським виробництвом (Закарпатська, Чернівецька, Івано-Франківська), де падіння і зростання становили 30...40%. Для аналізу вирішено обмежитись вказаними областями. Як видно, дані по цих областях розміщуються компактно, мають однакові тенденції зміни і є «граничними», ті ж дані по решті областей України знаходяться в межах вказаних груп [10].

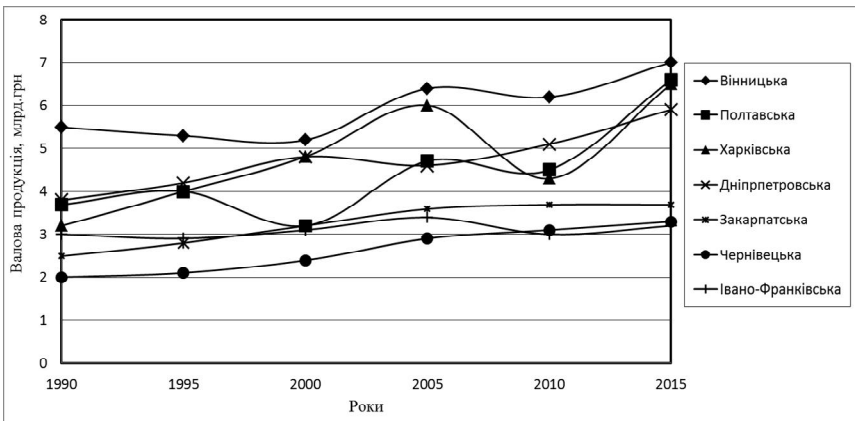

Рис. 1. Динаміка зміни обсягу валової продукції в усіх групах господарств областей України за період 1990-2015 рр.

Рисунки 2 і 3 показують, що характер змін обсягів валової продукції перш за все визначається їх зміною в сільськогосподарських підприємствах (рис. 2), де падіння і зростання в першій групі областей було майже трикратним при більш-менш стабільній зміні в другій групі, що дозволило дещо згладити коливання загального обсягу валової продукції. Слід зазначити, що ні в одному регіоні України обсяг валової продукції сільськогосподарських підприємств в 2015 році не досяг рівня 1990 року (в середньому по вказаним областям цей показник у 2015 році менше на 23% ніж у 1990 році) [10].

Рис. 2. Динаміка зміни обсягу валової продукції в сільськогосподарських підприємствах областей України за період 1990-2015 рр.

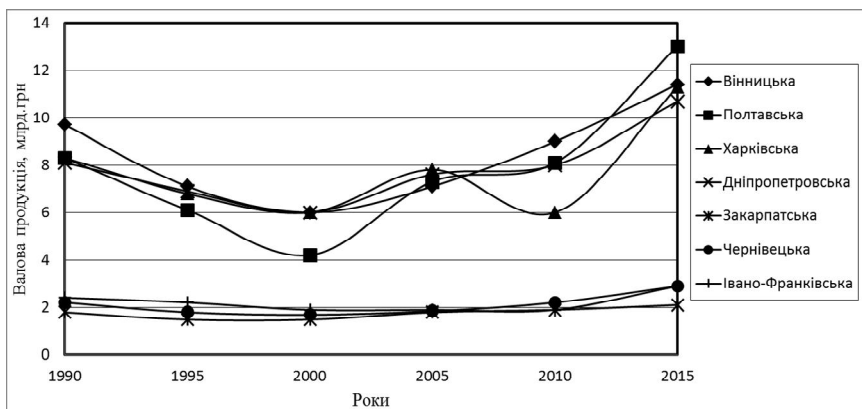

Рис. 3. Динаміка зміни обсягу валової продукції в господарствах населення областей України за період 1990-2015 рр.

Обсяг валової продукції в господарствах населення (рис. 3) в усіх областях (крім Донецької і Луганської з відомих причин) має

тенденцію до деякого зростання і майже для всіх областей в 2015 році перевищив рівень 1990 року в середньому на 53%. Однак зважаючи на відносно невелику абсолютну величину цих обсягів це не змінило тенденції до зменшення загальних обсягів в 2015 році порівняно з рівнем 1990 року [10].

З'ясуємо, як на характер зміни обсягу валової продукції впливають його складові, одержані в рослинництві і тваринництві. Після деякого зменшення обсяг валової продукції рослинництва після 2000 року незмінно зростає (рис. 4) і в областях першої групи він перевищив рівень 1990 року майже 1,5 рази. Слід зазначити при цьому, що це перевищення відбулося в основному за рахунок збільшення посівних площ зернових культур і соняшнику.

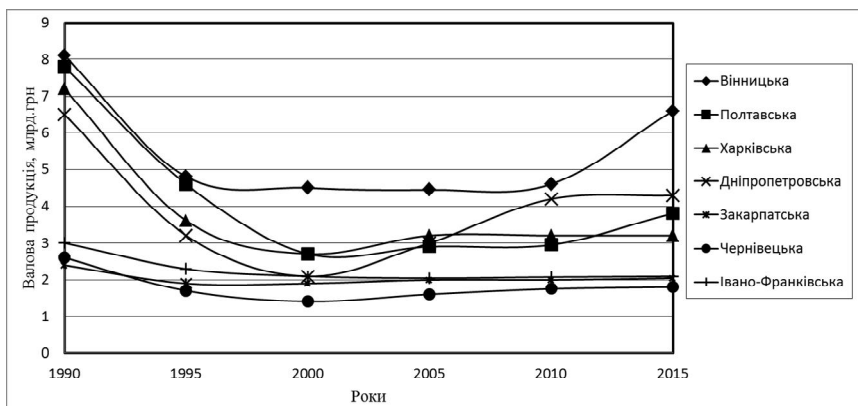

Рис. 4. Динаміка зміни обсягу валової продукції рослинництва в усіх групах господарств областей України за період 1990-2015 рр.

Приріст обсягу валової продукції рослинництва в господарствах населення першої групи областей на 11,6% вищий, ніж в господарствах населення другої групи.

Зміна обсягів валової продукції тваринництва в усіх типах господарств областей України характеризується різким зменшенням - на 53,7% в період з 1990 року по 2000 рік, певною стабілізацією в

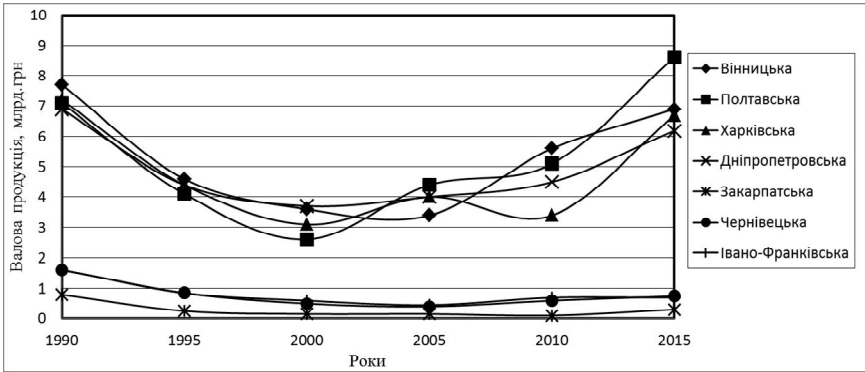
2000 року і поступовим збільшенням в послідуючому, з 2000 року до 2015 року цей показник склав 37% (рис. 5).

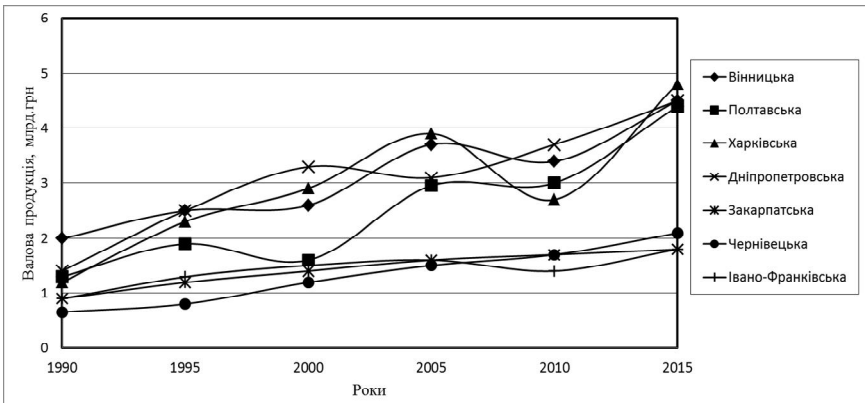
Рис. 5. Динаміка зміни обсягу валової продукції тваринництва в усіх групах господарств областей України за період 1990-2015 рр.

Графічне відображення фактичних даних зміни обсягів валової продукції кожної галузі (рослинництво і тваринництво) для різних типів господарств наведено на рисунках 6-9. Ці зміни мають різний характер. Як і для загального обсягу валової продукції обсяг продукції обох галузей сільськогосподарських підприємств має мінімуми, що припадають на початок 2000-х років, тоді як обсяг валової продукції рослинництва в господарствах населення весь час поступово збільшується.

Обсяг валової продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах після проходження мінімуму в 2000 році поступово збільшується, тоді як в господарствах населення після деякої стабілізації на початку 2000-х цей обсяг знову почав зменшуватися. Викликано це низькими закупівельними цінами на продукти тваринництва, нерентабельністю їх виробництва і, як наслідок, скороченням виробництва [7].

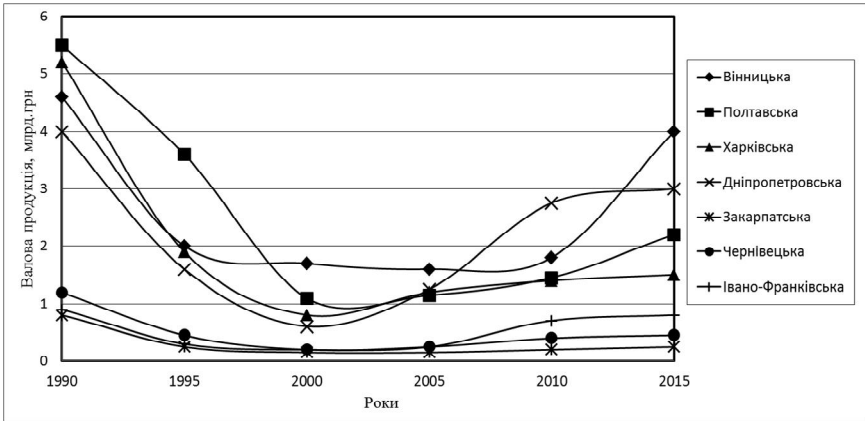

Рис. 6. Динаміка зміни обсягу валової продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах областей України за період 1990-2015 рр.

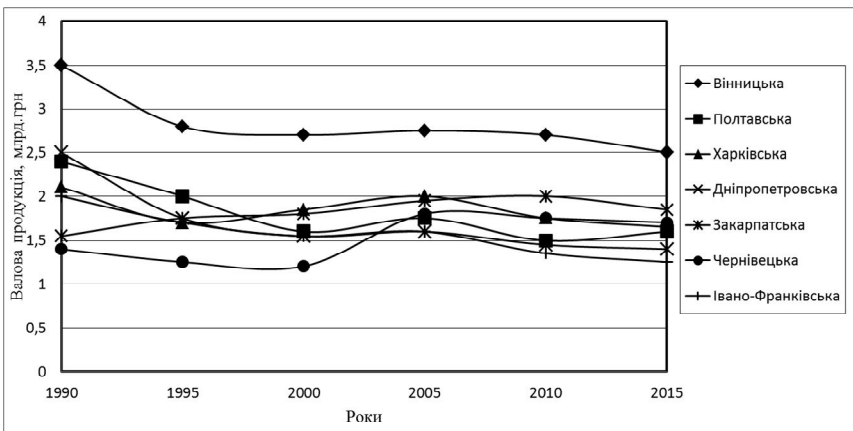

Рис. 7. Динаміка зміни обсягу валової продукції рослинництва в господарствах населення областей України за період 1990-2015 рр.

Для підвищення ефективності ведення тваринництва необхідно вирішити питання реалізаційних цін на екологічно чисту продукцію тваринництва в господарствах населення, запровадивши систему державної підтримки цін і доходів на тваринницьку продукцію [9].

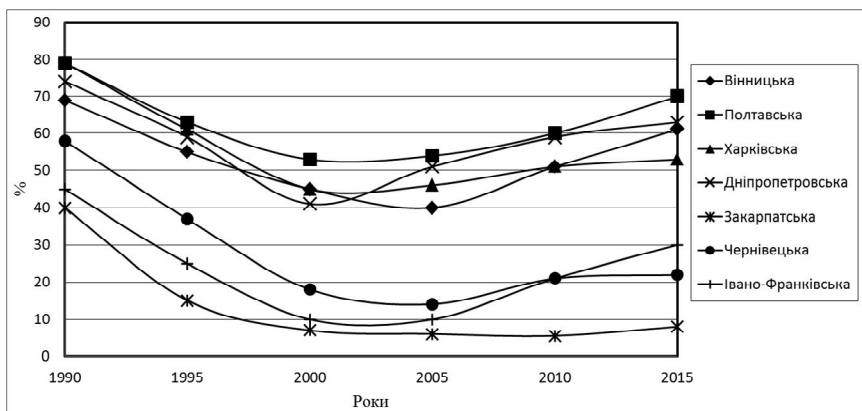
Рис. 8. Динаміка зміни обсягу валової продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах областей України за період 1990-2015 рр.

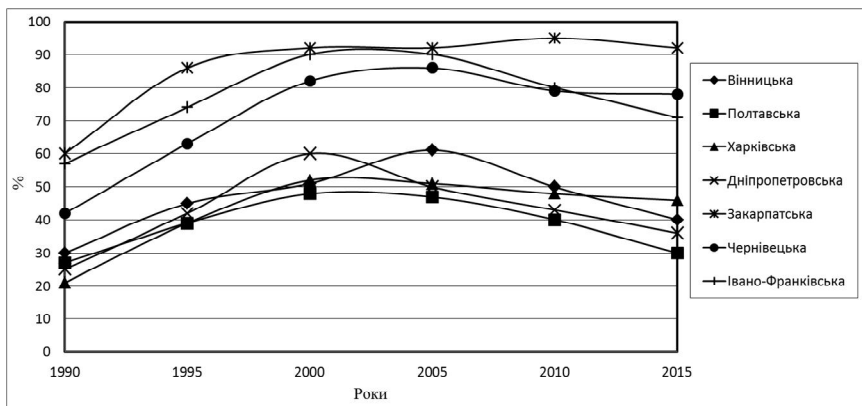
Рис. 9. Динаміка зміни обсягу валової продукції тваринництва в господарствах населення областей України за період 1990-2015 рр.

На рисунках 10-11 показано, як змінювалася питома вага (частка) кожної групи областей в загальному обсязі валової продукції: для сільськогосподарських підприємств після зменшення на початку 2000-х років деяке її збільшення в послідовні роки (за рахунок

зернових культур і соняшнику). Питома вага господарств населення навпаки - після помітного збільшення в період з 1990 по 2000 рік почалося поступове її зменшення через раніше вказані причини.

Рис. 10. Зміна частки сільськогосподарських підприємств областей України у загальному обсязі валової продукції за період 1990-2015 рр.

Рис. 11. Зміна частки господарств населення областей України у загальному обсязі валової продукції за період 1990-2015 рр.

Аналіз динаміки обсягів виробництва і галузевої структури

сільського господарства України не буде завершеним, якщо ми не дамо відповіді на запитання: яку ж галузеву структуру сільськогосподарського виробництва доцільно планувати на перспективу. Зокрема: 1) яким має бути раціональне співвідношення між рослинницькою і тваринницькою продукцією; 2) яка галузева структура буде раціональною на перспективу в рослинництві і тваринництві [5].

Вирішальний вплив на зазначені структурні зміни в перспективі, на нашу думку, матиме рівень конкурентоспроможності окремих видів продукції та їх груп як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках, а також можливості її підвищення з кожного виду продукції. Головним при цьому, безумовно, є конкурентоспроможність на зовнішньому ринку, адже досягши її там, ми досягнемо її і на внутрішньому ринку. До того ж для захисту вітчизняного товаровиробника на внутрішньому ринку держава використовує цілу систему заходів, зокрема застосування імпортного мита тощо [3].

Сільське господарство відрізняється від інших галузей, зокрема, тим, що виробництво його продукції неможливо прискорити, як і зробити виробничий цикл менш залежним від внутрішніх, зовнішніх, природних та інших умов, а отже ця галузь гостро потребує державної опіки [4].

Роль держави полягає в здійсненні підтримки виробництва та реалізації найбільш трудомістких, капіталомістких і дефіцитних видів продукції в особистих селянських господарствах, ефективному розвитку сільськогосподарського виробництва та інших видів діяльності на селі та підвищенню зайнятості і добробуту сільського населення, оскільки переважна частка найбільш трудомістких і капіталомістких продуктів харчування в країні виробляється особистими селянськими господарствами з використанням в основному ручної праці [2].

Таким чином, можемо в підсумку сказати, що стан регіонального ринку сільського господарства впливає на ефективне функціонування і розвиток аграрної сфери та національної економіки в цілому. Так, аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, за останні 3 роки займає перше місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторгівельне сальдо, економічні можливості його використовуються не повністю. Тому для його процвітання потрібно вирішити багато проблем і затратити неабияких зусиль [6].

Висновки. Рівень загального обсягу валової продукції сільського господарства України визначається обсягом валової продукції, одержаної в сільськогосподарських підприємствах. Питома вага сільськогосподарських підприємств в загальному обсязі валової сільськогосподарської продукції поступово збільшується за рахунок галузі рослинництва.

Щоб подолати кризові явища в окремих галузях сільського господарства регіонів та створити умови для зростання рентабельності галузей, необхідні комплексні заходи з боку уряду держави, спрямовані на підвищення ефективності управління процесами у даній галузі економіки, економічної ефективності виробництва, покращення матеріально-технічного забезпечення тощо.

Література.

1. Амбросов В.Я. Регіональні особливості аграрної реформи // В.Я. Амбросов // Економіка України. – 1995. – № 4. – С. 59-66.
2. Зубець М.В. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1000 с.
3. Канінський П.К. Особливості розвитку спеціалізації аграрного виробництва в умовах ринкових відносин / П.К. Канінський // Економіка АПК. – 2006. – № 10. – С. 43-47.
4. Канінський П.К. Розвиток спеціалізації та кооперації в тваринництві зони Лісостепу: [монографія] / П.К. Канінський. – К. : Інститут аграрної економіки, 2003. – 442 с.
5. Кондаков А.К. Интенсивное ведение растениеводства / А.К. Кондаков // Аграрная наука. – 2006. – № 8. – С. 2-4.
6. Кушнір І.В. Економічна оцінка інтенсифікації виробництва рослинницької продукції в Україні / І.В. Кушнір // Економіка АПК. – 2005. – № 5. – С. 28-30.
7. Маренич Т.Г. Спеціалізація та поєднання галузей в сільськогосподарських підприємствах / Т.Г. Маренич // Вісник ХНТУСГ. – 2007. – Вип. 50. – С. 219-223.
8. Пасхавер Б.Й. Основні проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва / Б.Й. Пасхавер, Л.В. Молдован, О.В. Шубравська // Економіка АПК. – 2012. – № 9. – С. 3-9.
9. Свободин В. Интенсификация и воспроизводство сельского хозяйства / В. Свободин, М. Свободина // Международный сельскохозяйственный журнал. – 1998. – № 2. – С. 48-53.
10. Статистичні збірники «Валова продукція сільського господарства України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

References.

1. Ambrosov V.Ia. (1995). Rehionalni osoblyvosti ahrarnoi reformy [Regional features of agrarian reform]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, No 4, pp. 59-66 [in Ukrainian].
2. Zubets M.V. (2011). *Abramnyi sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektyvy rozvytku)* [The agricultural sector of Ukraine (state and prospects)]. P.T. Sabluk, V.Ia. Mesel-Veseliak, M.M. Fedorov (Eds.). Kyiv: NNTs IAE, p. 1000 [in Ukrainian].
3. Kaninskyi P.K. (2006). Osoblyvosti rozvytku spetsializatsii ahrarnoho vyrobnytstva v umovakh rynkovykh vidnosyn [Features of specialization of agricultural production in market conditions]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 10, pp. 43-47 [in Ukrainian].
4. Kaninskyi P.K. (2003). *Rozvytok spetsializatsii ta kooperatsii v tvarynnytsvi zony Lisostepu* [The development of specialization and cooperation in animal forest steppe zone]. Kyiv: Instytut ahrarnoi ekonomiky, p. 442 [in Ukrainian].
5. Kondakov A.K. (2006). Intensivnoe vedenie rasteniievodstva [Intensive crop management]. *Abrarnaia nauka – Agricultural science*, No 8, pp. 2-4 [in Russian].
6. Kushnir I.V. (2005). Ekonomichna otsinka intensyfikatsii vyrobnytstva roslynnytskoi produktsii v Ukraini [Economic assessment of crop production intensification of production in Ukraine]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 5, pp. 28-30 [in Ukrainian].
7. Marenych T.H. (2007). Spetsializatsiia ta poiednannia haluzei v silskohospodarskykh pidpriemstvakh [Specialization and combination of fields in agricultural enterprises]. *Visnyk KbNTUSH – Bulletin KHNTUSG*, issue 50, pp. 219-223 [in Ukrainian].
8. Pashaver B.Y., Moldovan L.V., and Shubravska O.V. (2012). Osnovni problemi rozvitku silskogospodarskogo virobnytstva [The main problems of agricultural production], *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 9, pp. 3-9 [in Ukrainian].
9. Svobodin V., and Svobodina M. (1998). Intensifikatsiya i vosproizvodstvo selskogo hozyaystva [Intensification and reproduction of Agriculture]. *Mezhdunarodnyy selskohozyaystvennyy zhurnal – International Journal of Agricultural*, No 2, pp. 48-53 [in Russian].
10. Statistichni zbirniki «Valova produktsiya silskogo gospodarstva Ukrainy» [Statistical publication «Gross agricultural output Ukraine»]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].

Анотація.

Богданович О.А. Зміни обсягу валової продукції сільського господарства в регіонах країни.

Виконаний аналіз зміни обсягу валової продукції сільського господарства України в період 1990-2015 рр. Характер змін залежить від галузі виробництва і типу

господарства. Рівень загального обсягу валової продукції сільського господарства визначається обсягом валової продукції, одержаної в сільськогосподарських підприємствах. Питома вага сільськогосподарських підприємств в загальному обсязі валової сільськогосподарської продукції поступово збільшується за рахунок галузі рослинництва.

Ключові слова: валова продукція, обсяг, рослинництво, тваринництво, сільськогосподарське підприємство, господарство населення.

Аннотация.

Богданович О.А. Изменения объема валовой продукции сельского хозяйства в регионах страны.

Выполнен анализ изменения объема валовой продукции сельского хозяйства Украины в период 1990-2015 гг. Характер изменений зависит от отрасли производства и типа хозяйства. Уровень общего объема валовой продукции сельского хозяйства определяется объемам валовой продукции, полученной в сельскохозяйственных предприятиях. Удельный вес сельскохозяйственных предприятий в общем объеме валовой сельскохозяйственной продукции постепенно увеличивается за счет отрасли растениеводства.

Ключевые слова: валовая продукция, объем, растениеводство, животноводство, сельскохозяйственное предприятие, хозяйство населения.

Abstract.

Bogdanovich O.A. Changes in the volume of gross agricultural production in the regions.

The analysis of changes in the volume of gross agricultural production in Ukraine in the period 1990-2015 g. The nature of the changes depends on the manufacturing industry and the type of farming. The level of the total volume of gross agricultural output is determined by the volume of gross output, resulting in agricultural enterprises. The share of agricultural enterprises in the total volume of gross agricultural production is gradually increasing due to crop industry.

Keywords: gross production volume, crops, livestock, agricultural enterprise, the farm population.

УДК 631.158

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ

ГОРЕНКО А.І., АСПИРАНТ,*

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах ринкової системи сільське господарство знаходиться у стані постійної конкуренції. Для підвищення ефективності праці найманих

---

* Науковий керівник – Онегіна В.М. д.е.н., професор